

regionie Środkowoschodniej Polski. – Lublin, 2005.; 12. Konstytucja Dogmatyczna o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et Spes» // Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Pod red. S. Jaworskiego. – Poznań, 1967. – Nr 67.; 13. Leon XIII, Encyklika o kwestii robotniczej (Rerum novarum) // «Znak». – 1982. – Nr 332-334.; 14. Léon-Dufour X. Słownik Nowego Testamentu. – Poznań, 1986.; 15. Nowodworski J. Encyklopedia Kościelna. – T. XXI. – Warszawa, 1896.; 16. Stachowski Z. Jana Pawła II ewangelia o pracy // Praca a bezczynność zawodowa. Pod red. Z. Stachowskiego. – Tyczyn, 2004.; 17. Sztumski J. Socjologia pracy w zarysie. – Warszawa, 1981.; 18. Szymusiak J. M., Głowa S. Breviarium Fidei. Kodeks doktrynalnych wypowiedzi Kościoła. – Poznań-Warszawa-Lublin, 1988.; 19. Ślipko T. Zarys etyki szczegółowej. Myśl filozoficzna. – T. I. Etyka osobowa. – Kraków, 2005.; 20. Wiatrowski Z. Praca w zbiorach wartości pracujących, bezrobotnych i młodzieży szkolnej. – Włocławek, 2004.; 21. Wojtyła K. Osoba i czyn. – Kraków, 1969.; 22. Wojtyła K. Osoba: przedmiot i wspólnota // «Roczniki Filozoficzne KUL». – 1976. XXIV. – Z. 2.; 23. Wojtyła K. U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II. – Kraków, 1972.; 24. Wójtowicz A. Etos pracy w kontekstach religijnych // Praca a bezczynność zawodowa. Pod red. Z. Stachowskiego. – Tyczyn, 2004.; 25. Wyszyński S. Duch pracy ludzkiej. Myśli o wartości pracy. – Warszawa, 2000.; 26. Zdaniewicz W. Augustyńska filozofia pracy // «Roczniki Filozoficzne». – 1959. – Nr 2.

УДК 373.51

Токарук Л.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, к. пед. наук

БІОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГА, ПОЕТА ГАЛИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ – МАРІЙКИ ПІДГІРЯНКИ

У статті розглядається життя, творчість і педагогічна діяльність Марійки Підгірянки, яку переважно знають як авторку дитячих творів. Свого часу вона активно брала участь в українських галицьких шкільних, просвітницьких справах, багато писала для дитячих журналів («Світ дитини», «Дзвіночок»), допомагала в складанні букварів, читанок.

Ключові слова: народна школа, вчитель прогресивних поглядів, учителька шкільних курсів для українських біженців, перекладач дитячих творів з німецької, чеської, польської мов.

Постановка проблеми. Марійка Підгірянка... під таким літературним псевдонімом, який звучить по-дитячому і водночас з мелодійною поетичністю, увійшла жінка-гуцулка, справді народна вчителька до храму красеного письменства.

На літературній ниві її знають як поетесу, прозаїка, пісняря, казкаря, драматурга, перекладача; в громадському житті - як вчительку, активіста галицьких товариств "Просвіта" і "Союзу Українок", члена Спілки письменників України. Краса гуцульського краю, патріотична гордість за свою Батьківщину органічно вплелися в канву її поетичного й педагогічного імені.

Метою даної статті є дослідження життя й педагогічної новизни у творчості великої поетеси Марійки Підгірянки.

Завдання статті полягає у визначенні умов створення, формування, розвитку педагогічної реальності під час роботи з учнями в школі та спілкуванні видатними особистостями того часу.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Дослідженням життя й творчості видатної поетеси Марійки Підгірянки займались В.Левицький, В.Слезінський, І.Купновицька, П.Арсенич, С.Юркевич, М.Вільшук, Я.Лазорка, М.Капчук, Ж.Сухоліт.

На блакитному небі України над Карпатськими горами засвітилася її зоря 29 березня 1881 року в сім'ї лісного Омеляна Ленерта, яка проживала в с. Білі Ослави (тепер Надвірнянського району Івано-Франківської області), (всього Ленерти благословили в світ 5 дочок і одного сина).

Незможному батькові не під силу було дати вищу освіту усім своїм дітям - її здобув лише син. В с. Уторопи, що на Косівщині в жовтні 1885 року переїхали її батьки, а у 1888 році Марійка закінчила тут двокласну школу [9, 712].

Дівчина часто гостювала у свого дідуся по матері, священика Миколи Волошина, який мешкав у с. Заріччя і був багатий великою бібліотекою класичної літератури. Дід навчив Марійку читати і писати не тільки українською, а й кількома іноземними мовами. Читала Марія Т.Шевченка, Ю.Федьковича, О.Пушкіна, Л.Толстого, в оригіналах А.Міцкевича, Й.Шіллера, Й.Гете, Г.Гейне, Г.Лессінга. Читання Шевченкового «Кобзаря» привернуло Марійку до української мови. У 13 років потай від усіх почала складати перші вірші. Тоді й обрала собі літературний псевдонім "Марійка Підгірянка" - у знак любові та пошани до рідного прикарпатського краю. Сестри часто знаходили її поезії, складали і зберігали [2].

Батько Омелян Ленерт дістав службове призначення в лісництво села Уторопи Косівського повіту. В с. Уторопах допитлива Марійка в 1892 році закінчила початкову школу (6 класів), (суди

повернулася вчителювати після закінчення Львівської жіночої вчительської семінарії. У цьому селі в 1898 р. написала свій знаменитий вірш «Ой не нам в кайданах ходити», що започаткував її першу збірку "Відгуки душі" (1908 р., Львів)). В 1893 році Марія вирішила продовжувати навчання самотужки. Вчитель з с. Уторопи - Райт, переконавшись у неабияких здібностях дівчини, допомагав їй опанувати матеріал за програмою сьомих-восьмих класів школи міського типу [7, 712].

В Коломиї у 1896 р. дівчина склала екстерном іспит за восьмикласну жіночу віділову школу, яка давала неповну середню освіту. Та її не задовольняло досягнуте й перспектива все життя бути тільки домогосподинею. Вона прагнула набути спеціальність і в 1900 р. у Львові, також екстерном закінчила жіночу вчительську семінарію та здобула омріяний фах вчителя й одержала призначення в Утропську школу [10].

Працюючи з 1 вересня 1900 року вчителькою Уторопської двокласної народної школи, Марія Ленерт впроваджувала в шкільну практику дещо нове. Уроки проводила з восьмої до дванадцятої та з другої до четвертої години. Вранці - з учнями третього-четвертого року навчання: дворічниками одночасно. Заняття тривало шістьдесят хвилин. Цю годину ділили на дві півгодини: письмові й усні. Коли третій річник займався голосно (усно), то четвертий у той час виконував письмові завдання і навпаки. Вона брала зошити учнів додому, перевіряла їх і виставляла оцінки, чого раніше у цій школі ніхто не практикував, її вихованці уважніше і старанніше виконували письмові завдання.

На пообіднє заняття був призначений перший рік навчання. Як радили педагоги-практики школи вправ, у перші тижні треба працювати над пробудженням свідомого слуху, щоб зір і слух взаємодоповнювалися. Ці методичні поради вона враховувала: використовувала кольорову крейду, малюючи на дошці квіти, тварин. У Львові купила собі дві пачки таких крейд, щоб мати у запасі. Малюнки не лише викликали радість у дітей, але й сприяли посиленню уваги. Часто на уроці придумувала до них коротенькі віршики - і діти вмить запам'ятовували їх. Відвідування уроків у класі значно поліпшилося, поведінка – теж [11].

Упродовж 1902-1908 рр. її твори друкувалися на сторінках газети "Діло", журналу "Літературно-науковий вісник", редактованого І.Я.Франком, збірника "Українська муза" [11].

Враження від побаченого і почутого на гуцульському базарі в 1902 році м. Косові випадково призводить до зустрічі й знайомстві з відомим художником Іваном Трушем. Цього ж року роботу Уторопської школи перевіряв повітовий інспектор Шлемкевич. Він звернув увагу на успіхи молоді вчительки, зробив запис у повізитачійному протоколі [11].

У 1903 році Марійка Підгірянка складає кваліфікаційний іспит у Заліщанській вчительській семінарії. Тут познайомилася із письменником і видавцем О.Маковеєм, який запрошує її друкуватися в часописах Буковини. На цей час припадає знайомство Марійки Ленерт з Василем Стефаніком, Антоном Крушельницьким, Костянтиною Малицькою. Вчилася майстерності у Лесі Українки, Івана Франка. Зустрічалася зі соціалістом М. Лозинським, листувалася з В. Гнатюком [4, 10-11].

Цього ж 1903 року газета «Діло» надрукувала вірш «Ой не нам; в кайданах ходити», підписаний «Марійка Підгірянка». Хто тоді міг подумати, що впродовж десятків років це ім'я не сходитиме зі сторінок газет, журналів, антологій, читанок, букварів, календарів, які друкувалися у Львові, Коломиї, Івано-Франківську, Харкові, Ужгороді, Тячеві, Чернівцях, Вінниці, Пряшеві, Празі, Кракові, Варшаві, Відні, Софії, Канаді та США [2].

На віче галицьких вчителів у Львові 1904 р. вперше побачила й почула голос Івана Франка і запала в душу молодому вчителю Августину Домбровському, випускнику Тернопільської вчительської семінарії, уродженцеві с. Смержеві Радехівського повіту. Запала на все життя.

Напередодні одруження Марія та Августин пішли до Інспектора повіту розвідати про вільні посади. Там зрозуміли, що їм потрібна школа для двох учителів. На той час була лише одна така, трохи далі від гір, уже майже на Покутті [8].

З А. Домбровським Марійка пов'язала свою долю 30 жовтня 1905 року, повінчавшись у церкві Архистратига Михаїла с. Утропи священником І.Кобринським. З початком листопада цього ж року молоде подружжя перейшло працювати у село Рибне - Августин Антонович - завідувачем, а Марія Омелянівна - вчителькою, а потім - у селі Ворона Коломийського повіту. Побравшись із таким ж, як і сама, вчителем прогресивних поглядів А. Домбровським, вона несла людям світло й добро. А це було нелегко в умовах утисків з боку окупаційних урядів - австро-угорського (до 1918 р.), чеського, польського (1929-1939 рр.), - які неприхильно ставились до розвитку української культури [11].

У с. Рибне 1906 року до родини Августина та Марії Домбровських завітав письменник Гнат Хоткевич, який узяв декілька віршів молоді поетеси, щоб надрукувати їх в Харкові. Цього ж року в сім'ї Домбровських народжується син-первісток Остап [4,10].

У липні 1907 року виїхала в санаторій Буркут на лікування озоном, бо лікарі визначили у неї туберкульоз. Не могла намілюватися тамтешньою предвічною, не зіпнутою людським втручанням красою. Багато віршів написала тоді. Мандрувала з чоловіком до свого дядька Івана Попеля (1850-1921 рр., священник, активний громадський діяч, дядько по маминій лінії, служив на парафії в галицькому селі Довгополі над Білим Черемошом. Був особисто знайомий з І.Франком, Л.Українкою, О.Кобилянською, О.Маковеєм, В.Шухевичем, В.Гнатюком) в с. Довгопілля, відомого поета і громадсько-культурного діяча. Він багато разів гостював у родині Ленертів коли їхав до Коломиї або

Львова. Домбровські перечитали велику кількість книжок та журналів з його бібліотеки, якою в свій час захоплювалася Леся Українка, та упорядкували її [4,763].

Повертаючись назад із санаторію через село Криворівню, думали що зустрінуться з І.Франком, який на той час там перебував, але не вийшло, І.Франко спав [8].

Прагнучи перешкодити родинній політичній діяльності, Ілада вирішила розлучити подружжя: А.Домбровського переводять у с. Ворону Коломийського повіту, а Марію Омелянівну залишають у с. Рибному, 1 квітня 1908 року тут у сім'ї народжується другий хлопчик, якого назвали Романом. У цей час Марія Омелянівна багато писала [4,9].

1910 року родина Домбровських переїжджає в с. Ворона Коломийського повіту. У квітні цього року на Марійка Підгірянка виголосила доповідь на тему: «Чи може учитель успішно працювати, не доповнюючи свої загальноосвітні й педагогічні знання?». Перекладає цього ж року з польської на українську мову педагогічний твір шведської письменниці Елен Кей «Століття дитини», а «Мати і дитина» перекладає з німецької мови в 1915 році. [4,10; 5,10].

У містечку Отинії Коломийського повіту 1911 року, на вечорі до 50-х роковин від смерті Т.Шевченка, Марійка Підгірянка виступила з промовою та організувала концертну програму. Про це написала львівська газета «Діло» й коломийський «Прапор». У с. Ворона Коломийського повіту народжується третій син – Маркіян [4].

У березні 1914 року в Львівському оперному театрі проходив з'їзд слов'янських учителів, на якому секретарем був Августин Домбровський. Під час святкового концерту декламували поезію Марійки Підгірянки «Хай неволя тьми зникає», а 30 жовтня у квартирі Домбровських польова російська жандармерія зробила обшук і твори поетеси та листування з К.Малицькою забрали назавжди. Цього ж року в селі Ворона народжується дочка Дарія.

З 1911-1915 роки родина Домбровських активно працює в Товаристві «Взаємна поміч українських вчителів» [1, 181;5,10].

Свої корективи вносить Перша світова війна. 1915 року - Августина Домбровського забирають до австрійської армії і на фронт, а молода мати - Марійка Підгірянка з трьома синами й дочкою потрапляє у табір для біженців. Про жахливе життя у австрійському таборі в містечку Гмінд вона розповіла в поемі «Мати-страдниця» (1917 р.), яку вперше надрукували в 1922 році у Філадельфії, а в 1929 році вона вийшла у Львові в серії «Золота бібліотека» з ілюстраціями А. Манастирського, потім була надрукована у першому номері журналу «Дукля», що виходить у Чехословаччині. В таборі укладена рукописна поетична збірка "На чужині" та «Краплина крові»[5,10].

З Різдва 1916 року по 31 липня 1918 року, Марія Домбровська працювала учителькою на шкільних курсах для українських біженців шкільного віку, тут вчителювала разом з письменником і видавцем Богданом Заклинським (1886-1946 рр., учитель народних шкіл на Галичині та Закарпатті, дитячий письменник, автор шкільних підручників «Читанка для волинських дітей» (1918 р.) «Букварева читанка» (1919 р.), «Веснянка» (1919 р.)) [4,11-13].

Повертається 1918 року з російського полону Августин Домбровський. До нього в Моравію (Чехія) після ліквідації табору в Гінді переїздить Марія з дітьми. У містечку Сватоборжіца Марійка Підгірянка погодилася вчити дітей хворих на трахому.

У 1919-1928 рр. поетеса жила на Закарпатті. Тут у трьох селах — Зарічево і Порошкове Перечинського та Довгому Іршавського повіту — навчала дітей української грамоти. Разом із чоловіком Августином Марія Омелянівна проводила велику патріотичну роботу за що чеські власті прогнали її з посади вчительки (про цей випадок писав часопис «Наша земля» у восьмому номері за 1927 рік). Довелося заробляти на шматок хліба, за порадою К.Малицької, дає у селі Довгому приватні уроки онукам Івана Франка - Тарасові й Миронові, дітям його дочки Ганни Франко-Ключко [4, 5,11, 6-7-8].

На цій землі Марійка Підгірянка зібрала найбільший власний творчий ужинок. Тоді письменниця була якраз у розквіті творчих сил, а життєві круговерті давали теми для написання творів. Вона не мала потреби шукати сюжетів із чиєїсь долі - у неї своїх вистачало на багато книжок. Протягом закарпатського періоду (1919-1928 рр.) вийшли три її збірочки "Ластівочки", поема "Олександр Духновичу", окремими книжечками п'єси "Вертеп" (має дві редакції – м. Ужгород 1921 рік та м. Львів 1932 рік. Львівське видання доповнене та розширене, а у Львівській науковій бібліотеці імені Василя Стефаника п'єса зберігається з дедикацією: «Ексцеленції Митрополитові Гр. Андрієві Шептицькому в доказ найвищого Поважання присвячую, авторка»), "В чужім пір'ї" (видана в ужгородській друкарні «Вікторія» у 1922 році, на обкладинці якої було написано: «Присвячую українським діточкам по цей і по той бік Карпат»), "Святий Отець Николай в гостині на Підкарпатській Русі" (виходить у м. Ужгороді в 1920 році), «Заки Дарка піде до школи». В 30-х роках у Львові, Ужгороді, Філадельфії вийшли книжечки Марійки Підгірянки "Кравчиня Маруся", "Зайчик і песик", "Юрко Жмурко", "Гануся". «Відгуки душі», «Мати-страдниця», «Юркова мандрівка», «Зайчик і Лисичка», а у Відні 1916 р. в серії "Воєнна читанка" побачило світ оповідання "Малий Василько" «Під час московського наїзду» та вірш «Синові», сотні поезій, оповідань, байок, казок, пісень, загадок [3 - 4; 5 – 6; 7-8; 10-11;].

Сценічні твори «Вертеп» та «Гостина святого Миколая на Підкарпатській Русі» Марійка Підгірянка написала після розмови із завідувачем всіх шкіл Закарпатського повіту, доктором Пешком,

який вважав, що дитина повинна вчитися на своїй рідній мові, а вчителі повинні бути тієї національності, що й діти. Під час цієї зустрічі, доктор Пешко запропонував, щоб вчителька з письменницьким талантом написала коротку п'єсу на День Миколая та Різдва Христового українською мовою, оскільки потрібно було заміни всі мадярські (угорські) твори [6,5].

Переклади Марійки Підгірянки німецького класика Г.Гейне збагатили українську літературу, діти насолоджуються читанням «Робінзон Крузо» Д.Дефо, якого на чеську мову переклав В.Новак, а з чеської мови на українську мову в 1925 році - Марійка Підгірянка», видана повість в місті Ужгороді цього ж року. [4,764; 5,11].

Читанка «Ластівочка» видається у 1925 році, а «Збірничок віршів для дітей» в 1926 році в м. Ужгороді [5,11].

Євген Маланюк в останній статті «На провесні», надрукованій в 1927 році у часописі «Український голос», написав про Марійку Підгірянку: «...Вся земля вбирається у затишному закуткові жіночої душі. Образи виходять в неї повні й закінчені» [11].

Повернувшись у липні 1929 року на Галичину, яка була під Польщею, разом з чоловіком, а пізніше ще й з дочкою Дарією працювала у новозбудованій сільській школі села Антонівка Тлумацького повіту.

Перемишль (Польща) стала місцем зустрічі двох великих поетес Галичини – Марійки Підгірянки та Уляни Кравченко [1, 155].

Двотижневик «Світ молоді» у 1936 році під №3 надрукував статтю І.Вільде «Поетка без книжок. Марійка Підгірянка», а часопис «Жіноча доля» майже в кожному номері поміщає поезію Марійки Підгірянки [11].

З 1 липня 1937 року Марію Домбровську призначено директором чотирикласної школи в селі Братиків Тлумацького повіту. Марійка Підгірянка взяла участь у конкурсі поезії, яку проводило Товариство взаємної допомоги вчителів. Вірш «Складаємо присягу», музику до якого написав композитор Станіслав Людкевич, невдовзі став вчительським гімном, відзначено першою премією в розмірі 150 злотих, а вірш «Хай неволя тьми зникає» здобув друге місце з грошовою винагородою 100 злотих [13; 4,765].

Навесні 1940 року в селі Нижеві Тлумацького повіту з поетесою стався нещасний випадок, на базарі на неї налетіли сполохані коні, Марійка Підгірянка дістала важкі травми й змушена була назавжди покинути вчительську працю, якій віддала чотири десятиліття [4,13].

Педагогічне подружжя Домбровських видає у 1941 році в м. Станіславі (Івано-Франківськ) «Буквар для українських шкіл» [4,13].

Під час окупації Західної України та примусового вивозу мирного населення до Німеччини на роботу, в 1943 року Подружжя Домбровських разом із дочкою Дарією вивозять до міста Ребер, що в Австрії [4,13; 8].

Повернення вчительської родини на рідну землю відбулося в 1945 році, тоді ж чоловік Марії Домбровської – Августин стає директором семирічної школи у селі Вікнини Тлумацького району. Викладацьку роботу тут одержує їхня дочка Дарія, з якою Марійка Підгірянка доживала свого віку.

27 вересня 1957 року родина Домбровських за політичні переслідування радянської влади, змушені були покинути Тлумаччину та оселитися в селі Рудному – передмістя Львова.

Разом із родиною Домбровських у с. Рудному на винайманій квартирі у сім'ї Ситників жила також незаміжня сестра поетеси Іванна (1887-1964 рр.).

З нагоди прийняття Марійки Підгірянки в Спілку письменників, 19 липня 1959 року, до старенької поетеси приїхали привітати письменники зі Львова – Р.Братунь, І.Вільде, В.Лучук, Т.Мигаль, С.Шаховський, А.Шмигельський.

На 80-ліття Марійки Підгірянки 29 березня 1961 року, до села Рудного навідалися львівські письменники та літературознавці - Р.Братунь, Ю.Шкрумеляк. Вітальну телеграму з нагоди ювілею з Києва прислав Павло Тичина [4,14;10].

В середині липня, цього ж року, поетеса раптом захворіла, та писати не переставала, а робила саморобні книжечки із власними віршиками й малюнками в дарунок своїм онукам Богданові, Романові та Юрію, яких подарував їй син Остап, що жив у Львові та викладав у Львівському університеті імені Івана Франка. Надсилала свої листи у поетичній формі до сина Маркіяна, який виїхав до далекої Австралії. У поетичному зошиті останніх років життя, який знаходиться на зберіганні у Василя Левицького (краєзнавець, лауреат обласної премії товариства «Просвіта» імені Марійки Підгірянки 1993 року, науковий працівник й засновник літературно-краєзнавчого музею імені Марійки Підгірянки в селі Білі Ослави Івано-Франківської області) що вислав із Австралії син на зберігання, знаходяться вірші «Чекаю, чекаю», «Веселий прийшов рочок» датовані березнем і квітнем її останньої весни [4, 765].

18 травня 1963 року зупинилося невпинне творче серце Марійки Підгірянки. Похоронили поетесу на Личаківському кладовищі що у Львові, неподалік від Івана Франка.

Велика родина Домбровських була довгожителами. Так, Марійка Підгірянка покинула білий світ у 82 роки, а її чоловік Августин - у 99 років. Син Остап, викладач французької мови в Львівському університеті імені І.Франка, кандидат педагогічних наук, помер у 76 років; син Роман, перекладач з німецької, працівник газети «Шлях перемоги» у Мюнхені - на 91 році; дочка Дарія, вчителька

української мови та літератури шкіл Галичини - на 89 році; а Маркові, авторі «Підручника шофера», який нині живе у далекій Австралії, 99 років. Справді, Домбровські прожили довге й гідне похвали життя.

У радянські часи за життя Марійки Підгірянки її книги не видавалися, окремі вірші з'являлися лише в журналах. Потім видавництва Львова і Києва видали маленькі збірочки для дітей - «Безкінечні казочки» (1970 р.), «Граї, бджілко» (1978 р.), «Ростить великі» (1979 р.), «Школярки йдуть» (1981 р.) [4,764-765].

За останні роки побачили світ у видавництвах Києва, Ужгорода, Коломиї, Івано-Франківська її книжечки «Гарний Мурко мій маленький», «Безкінечні казочки», «Зіллюся з серцем народу», «Краю мій, рідний», «Учись, маленький», «Три віночки», «Мелодії дитинства», «Мати-страдниця» (1919 р.), втрачений твір "Краплини крові"[5,10-11; 8].

Максим Рильський писав: «Марійка Підгірянка справді народна, щира, ніжна, талановита поетеса». І справді, поезія Марійки Підгірянки - як кришталева вода з гірського джерела, що втамовує спрагу дітям і дорослим [3].

Відомий поет Дмитро Павличко сказав: що слово поетеси Марійки Підгірянки серед чесних людей не пропаде ніколи. Творчість поетеси з Карпатських гір - це справжня материнська енциклопедія, на якій виховувалися і виховуються цілі покоління [7].

Висновки. Галичина та Гуцульщина пам'ятає безліч чудових, милозвучних віршів Марійки Підгірянки, які наче б із власного серця випливали. Повернення поетеси це великий дарунок не дуже щедрої до нашого народу долі, це цілий сніп просвітнього проміння, здатного осяяти світ добра, заповнити прогалину виховного процесу, що віддавна турбує тих, хто щиро вболіває за відродження нашої духовності.

Література: 1. Івах С.М. Проблеми українського шкільництва у жіночому русі Галичини (80-ті роки XIX 30-ті роки XX ст.) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2007. — 235 арк. — Бібліогр.: арк. 165-194.; 2. Левицький В. Гордість Білих Ослав. // Прикарпатська правда. - 1990. - 13 січня.; 3. Левицький В. Писала, бо чула душевну потребу... // Радянська Верховина.; 1889. - 5 грудня.; 4. Марійка Підгірянка. Для України вірно жиймо. Твори. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. — 784 с.; 5. Марійка Підгірянка. Марійчин Великдень. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. — 96 с.; 6. Марійка Підгірянка. Таїна Миколаївської ночі. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. — 48 с.; 7. Марійка Підгірянка. Розповім вам казку, байку: Віршовані казки / Упорядник В.Левицький. — К.: Видавництво імені Олени Теліги. 2002. — 32.; 8. Марійка Підгірянка. Мати — страдниця. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. — 64 с.; 9. Мочульський М. "Літературно-науковий вісник". К. — 1908. — Грудень. — С. 712-713.; 10. Надія Луцик. Наша землячка - Марійка Підгірянка. <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=3766>.; 11. Слезінський В. Мелодії Марійки Підгірянки. // Наша культура: (Додаток до газети «Наше слово») - Варшава. - 1973. № 5. ; 12. ЦДІА у Львові (фонд 206, оп.1, спр. 60, 1399, 1427, 1481, 1482, 2722, 2724; ДАЛО, фонд 1, оп.54, спр. 507, 3037). ; 13. Центрального державного історичного архіву України (ЦДІА) у Львові (фонд № 178 — Крайова шкільна рада, фонд № 179 — Кураторія Львівського шкільного округу, фонд № 206 — Рідна школа (Українське Педагогічне Товариство), фонд № 319 — Центральне українське товариство "Союз Українок", м. Львів. ; 14. Державного архіву Львівської області (ДАЛО) — (фонд № 1 — Львовское воеводское управление. ; 15. Общественно-политический отдел. Подотдел по делам товариществ), відділів україніки, рідкісної книги та рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України (фонд № 48 — архів Заклинських, фонд № 161 — архів Н. Кобринської, фонд № 175 — архів Марійки Підгірянки, фонд № 243 — архів І. Блажкевич, фонд № 254 — архів О. Дучимінської).

УДК 37.036

Рубан Л.М.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, аспірантка

РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ФАНТАЗІЇ В ДИСКУРСІ ПОГЛЯДІВ АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕДАГОГА-РЕФОРМАТОРА ДЖОНА ХОЛТА (1923-1985)

Стаття розкриває особливості розвитку дитячої фантазії. Педагог наголошує, що діти використовують фантазію і гру для того, щоб глибше пізнати реальний світ, щоб дослідити його.

Ключові слова: Джон Холт, фантазія, дитяча фантазія, гра, реальний світ, реальність.

Актуальність. Джон Холт (1923-1985) посідає особливе місце в американській педагогіці. У 60-х роках минулого століття він належав до низки передових захисників вільних шкіл, прав студентів та освітньої реформи. Книги-бестселери Дж. Холта «Як діти зазнають провалу» ("How children fail"), «Запорука дитячих успіхів» ("How children learn") та інші, за словами П. Фаренги, не втратили, а